

FİİLÎ DUA

Fiiîlî dua; insanın sözlü olarak Allah'tan istediği şeyin zeminini hazırlaması ve Allah'ın koyduğu kanunlara (dine ve sünnetüllâha) uyması demektir. Söz gelimi, çocuk sahibi olmak isteyen bir kimsenin evlenmesi; sağlık ve âfiyet isteyen bir kimsenin yemesine içmesine, sıcağa, soğuğa ve sağlık kurallarına dikkat etmesi; zengin olmak isteyen kimsenin çok çalışması, bir sınavda başarılı olmak isteyen kimsenin sınava iyi hazırlanması, tarlasından, bağından ve bahçesinden bol ürün almak isteyen kimsenin bağına, bahçesine ve tarlasına iyi bakması, gerektiğinde sulaması ve gübrelemesi gerekir. Evlenmeden çocuk sahibi olmayı, sağlık kurallarına uymadan sağlıklı kalmayı, çalışmadan zengin olmayı, iyi hazırlanmadan bir sınavda başarılı olmayı, gerekli emeği harcamadan bol ürün almayı istemek sünnetüllâha aykırıdır.

Yüce Allah, A'râf sûresinin 56. ayetinde umarak ve korkarak dua edilmesini istedikten sonra rahmetinin işlerini en güzel biçimde yapanlara yakın olduğunu bildirerek şöyle buyurmaktadır:

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

“Korkarak ve umarak O'na dua edin. Muhakkak ki Allâh'ın rahmeti, işlerini en güzel biçimde yapanlara yakındır.” (A'râf, 7/56)

Ayette, Allah'ın rahmetinin “muhsin” olanlara yakın olduğu açıkça beyan edilmektedir. “Muhsin”; iman edip sâlih amelleri Allah'ı görüyormuş gibi en güzel biçimde yapan kimseye denir. Dolayısıyla bir insan, elinden gelen bütün gayretleri gösterdikten, istediği şeyin zeminini hazırladıktan sonra neticeyi dua ederek Allah'tan istemelidir. Bunun Kur'ân'da Açık örneği, Eyyûb (a.s.)'in hastalığından kurtulması için yaptığı dua ve Allah'ın iyileşmesi için ona gösterdiği çözümdür.

Uzun yıllar hastalık çeken Eyyûb (a.s.), hastalığının iyileşmesi ve sıkıntısının giderilmesi için Allah'a şöyle dua eder:

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“(Ey Peygamberim!) Eyyûb’u da hatırla. Hani o Rabbine, ‘Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen merhametlilerin en merhametlisisin’ diye yalvarmıştı.”
(Enbiya, 21/83; bk. Sâd, 38/41)

Yüce Allah, Eyyûb Peygamberin duası üzerine hastalığının iyileşmesi için;

أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ

“Ayağını (yere) vur, işte yıkanacak ve içilecek serin (bir su)” (Sâd, 38/42) buyurur.

Bunun üzerine Eyyûb (a.s.) ayağını yere vurur, çıkan sudan içer ve bu su ile yıkanır, neticede iç ve dış bütün hastalıkları iyileşir. (Enbiya, 21/84)

Yüce Allah, bu örneği, ibadet/dua eden kulları için bir öğüt olduğunu bildirmektedir:

وَذِكْرَى لِّلْعَابِدِينَ

“(Bu), ibadet eden / dua eden bütün kullar için bir öğüttür.” (Enbiya, 21/84)

Derdinden kurtulmak isteyen bir hasta düşünelim; hasta hem iyileşmesi, şifa vermesi için Allah’a dua etmeli, hem de hastalığı için gerekli olan tıbbî çarelere başvurmalı, doktorların tavsiyesine uymalı, ilaç kullanmalı, gerektiğinde ameliyat olmalıdır. Birinci yapılan, sözlü dua; ikinci yapılan ise fiilî duadır. Tıbbî çarelere başvurmak ile de yetinilmemeli, “derdi veren Allah dermanı da verir” inancı ile dua edilmelidir.

Eyyûb (a.s.), hem sözlü hem de fiilî dua yapmıştır. Peygamber Efendimizin; Hendek savaşında sadece sözlü olarak Allah’tan yardım istemekle kalmayıp şehrin etrafına hendek kazması da fiilî duadır. Peygamberimiz (s.a.s.); “hendek

kazdık, düşman şehre giremez, kendimizi garantiye aldık” demedi, düşman ordusunun bozguna uğraması için yüce Allah’a dua etti, yalvardı. Yüce Allah duasını kabul etti. Düşmanın bulunduğu tarafta çok şiddetli bir fırtına çıktı, düşmanın neyi varsa alt üst oldu, daha fazla dayanamadı, büyük bir korkuya kapıldı ve Medine’yi terk etmek zorunda kaldı. Yüce Allah, peygamberimizin sözlü ve fiilî duasını kabul etmiş, Müslümanları düşmandan korumuştur. Peygamberimiz (s.a.s.), Bedir savaşında da gerekli bütün askerî tedbirleri aldıktan sonra yardım etmesi için Allah’a dua etmiş, Allah da bin meleklerle yardım etmiştir. (Enfâl, 8/9-11) Aynı şeyleri, manevî ve uhrevî nimetler için de söyleyebiliriz. Meselâ, işlediği günahlarının affını isteyen bir kimsenin, “ey Rabbim! Beni affet, bağışla” diye yalvarması sözlü dua, günahları terk edip Allah’ın emrine yönelmesi, işlediği günahlara bir daha dönmemesi ve sâlih ameller işlemesi, fiilî duadır. Mü’minin, “Allah’ım! Cennetini bana nasip et” demesi sözlü dua, iman edip sâlih ameller işlemesi, Allah’ın emir ve yasaklarına uyması fiilî duadır. Sadece sözlü dua ile yetinmek, fiilî duayı terk etmek, insanı istediğine kavuşturmaz.

Mü’min istediği şeyin zeminini hazırlamalı, fiil öncesinde de sonrasında da dua etmelidir. Fiil öncesinde yapılan sözlü dua, başarılı olmak için bir hazırlık ve ruhî bir arınmadır. Fiil sonrasında yapılan sözlü dua ise; o fiilin başarı ile sonuçlanmasını ve harcanan emeğin ve çabanın boşa gitmemesini yüce Allah’tan istemek, fiilini O’nun takdir, irade ve yardımına havale etmektir. Sadece sözlü dua edip fiilî duayı terk etmek de, yalnızca fiilî dua yani eylemle yetinip, sözlü olarak ilâhî yardımı dilemekten uzak durmakta hatalı bir davranıştır. Öte yandan insan, iradesi dışında kalan ve gücünü aşan konularda da Allah’ın yardımını, lütfunu ve ihsanını ister. Allah için her şey mümkündür, O’nun her şeye gücü yeter.

Ayet ve hadislerde bunun örnekleri vardır. Meselâ Zekeriya (a.s.), yüce Allah’tan Bir evlat istemiş, eşi çocuk yapacak çağı geçtiği hâlde Allah, ona çocuk yapma imkânı vermiş ve Yahya’yı dünyaya getirmiştir. Kur’ân’da bu husus şöyle ifade edilmektedir:

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ

“Biz onun (Zekeriyya’nın) duasını kabul ile icabet ettik de kendisine Yahya’yı ihsan ettik ve eşini (doğum yapmaya) elverişli hâle getirdik...” (Enbiya, 21/90)

Ayetin devamında Zekeriya (a.s.) ve eşinin umarak ve korkarak Allah'a dua ettiği bildirilmektedir.

Peygamberimizin bildirdiğine göre yağan yağmur sebebiyle bir mağaraya sığınan, yuvarlanan bir taşın mağaranın ağzını kapatması ile içeride kalan u mümin, yaptıkları en güzel amellerini dile getirerek Allah'a dua etmişler, mağaranın ağzındaki taş, dua ile oradan yuvarlanmış ve kurtulmuşlardır. (bk. duada vesile bölümü) Dolayısıyla müminler, yaptıkları işlerde başarıya ulaşmaları, işlerinin akim kalmaması için iş öncesinde ve sonrasında dua ettikleri gibi aciz oldukları konularda ve beklenmedik âfet ve musibetlere karşı koruması için de Allah'a dua ederler.

Sonuç olarak dua; biri fiil ve hâl ile diğeri söz ve kalp ile yapılmak üzere iki kısıma ayrılır. Fiil ve hâl ile yapılan dua, kişinin ulaşmasını arzu ettiği şeyin oluşmasını gerekli kılan sebeplere başvurmasıdır. Çiftçinin tarlasını sürüp tohumunu ekmesi, bakımını yapıp onu sulaması fiille yapılan bir duadır. Ürünün elde edilmesi için gerekli olan bu sebeplere başvuran çiftçi, *"Allah'ım! Üzerime düşen gerekli sebeplere başvurdum. Senden rızık istiyorum"* diye dua etmiş demektir. Lisan ve kalp ile yapılan dua ise, kişinin gücünün yetmediği şeyleri, bela ve musibetlerden korumasını, işlerinde kolaylıklar ihsan etmesini Allah'tan istemesi demektir.